

Årsrapport 2015

Socialtjänstinspektörer

stockholm.se

Socialtjänstinspektörernas årsrapport 2015

Dnr 3.4.1-859/2015

Utgivningsdatum: Februari 2016

Utgivare: Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Kontaktperson: Anna Forsström, Maj-Stina Samuelsson
Socialförvaltningen, Stockholm

Sammanfattning

Socialtjänstinspektörerna har under 2015 genomfört granskning av myndighetsutövningen inom missbruksvården för vuxna vid Bromma, Skarpnäcks och Östermalms stadsdelsförvaltningar. Uppföljning av granskningar som gjordes 2014-2015 av missbruksvården vid Bromma, Hägersten-Liljeholmens, Kungsholmens och Östermalms stadsdelsförvaltningar har också genomförts.

Under året har även en uppföljning av granskningen som skedde 2012-2014 vid den sociala barn- och ungdomsvården genomförts vid stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm och Älvsjö.

Nedan följer socialtjänstinspektörernas sammanfattande analys efter genomförda granskningar och uppföljningar.

Missbruksvård för vuxna

Den fortsatta granskningen och uppföljningen av missbruksvården för vuxna visar på gemensamma styrkor och utvecklingsområden i staden.

- **Helhetssyn och delaktighet**

I granskningarna har det blivit tydligt att bedömningsinstrumentet ASI (Addiction Severity Index) bidrar till helhetssyn och ökad delaktighet för den enskilde inom missbruksvården.

- **Rättssäkerhet**

Dokumentation, rutiner och handläggningstider för förhandsbedömningar behöver ses över, likaså förhandsbedömningar av anmälningar enligt lagen om vård av missbrukare (LVM). Samtliga uppföljda enheter har påbörjat ett utvecklingsarbete gällande dessa områden.

- **Barnperspektiv**

Både i mottagnings- och utredningshandläggning behöver barnen framträda tydligare i rutiner och dokumentation. Inom all vuxenhandläggning ska barns behov uppmärksammas och barnets bästa ska vägas in i beslutsfattandet. Flera stadsdelsförvaltningar planerar projekt avseende detta.

- **Personalstabilitet**

De flesta vuxenenheterna vid de granskade stadsdelsförvaltningarna har väl sammansatta arbetsgrupper, som består av såväl relativt nyutbildade socionomer som erfarna medarbetare. Detta ger

möjlighet till kontinuitet i klientarbetet samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

- **Insatser med stöd i forskning**

Vid de flesta stadsdelsförvaltningarna finns tillgång till öppenvårdsinsatser med god evidens. Många har en utvecklad samverkan med beroendevården och arbetar med Case Management-team.

Social barn- och ungdomsvård

Uppföljningen av granskningarna som gjordes 2012-2014 visar att granskningarna legat till grund för ett omfattande utvecklingsarbete på stadsdelsförvaltningarna.

- **Rättssäkerhet och likställighet**

Vid nästan alla stadsdelsförvaltningar har rättssäkerheten ökat genom att tidsgränsen för förhandsbedömningar i avsevärt högre grad hålls jämfört med den tidigare granskningen.

- **Barns behov av stöd och skydd**

I ungefär 9 % av de granskade förhandsbedömningarna, som inte ledde utredning, anser socialtjänstinspektörerna att utredning borde ha inletts. Det är viktigt att socialtjänsten fortsätter att arbeta för att tillgodose barns behov av både skydd och stöd, vilket överensstämmer med bestämmelserna i svensk lagstiftning.

- **Barns delaktighet**

Alla stadsdelsförvaltningar tar på ett bättre sätt ställning till barnets delaktighet i förhandsbedömningarna. Detta utgör en bra grund för vidare utvecklingsarbete, med mål att öka barnets delaktighet i såväl förhandsbedömningen som i utredningsarbetet.

- **Personalsituationen**

Personalsituationen är en fortsatt stor utmaning inom den sociala barn- och ungdomsvården. Flera stadsdelsförvaltningar beskriver att de genom omfattande åtgärder, såsom en utökning av personalgruppen, administrativt stöd och fler chefer, har bromsat upp den stora personalomsättningen.

- **Samverkan**

Samordnad individuell plan (SIP) har goda förutsättningar som samverkansform men information och rutiner behöver tydligare förankras, framför allt gentemot samverkanspartners som skola och barnpsykiatri. Ett annat samverkansområde som kan utvecklas är att handläggare med olika kompetens träffar och utreder familjen tillsammans.

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
MISSBRUKSVÅRD FÖR VUXNA.....	3
SOCIAL BARN- OCH UNGDOMSVÅRD	4
FÖRORD	6
GRANSKNING AV MISSBRUKSVÅRD FÖR VUXNA 2015.....	7
REDOVISNING AV GRANSKNINGSRESULTAT	8
<i>Självbestämmande och integritet.....</i>	8
<i>Helhetssyn och samordning.....</i>	8
<i>Trygghet och säkerhet</i>	10
<i>Kunskapsbaserad verksamhet</i>	12
<i>Tillgänglighet</i>	12
<i>Effektivitet.....</i>	13
SAMMANFATTANDE ANALYS	13
UPPFÖLJNING AV GRANSKNINGAR I MISSBRUKSVÅRDEN	14
INLEDNING	14
UTVECKLINGSARBETE UTIFRÅN GRANSKNINGSRAPPORTERNA	15
SAMMANFATTANDE ANALYS	16
UPPFÖLJNING AV GRANSKNINGAR I DEN SOCIALA BARN- OCH UNGDOMSVÅRDEN.....	17
<i>Rättssäkerhet och likställighet.....</i>	17
<i>Barns delaktighet.....</i>	19
<i>Barns behov av stöd och skydd.....</i>	20
<i>Personalsituationen.....</i>	22
<i>Samverkan</i>	24
GRANSKNING AV FÖRHANDBEDÖMNINGAR	25
<i>Tidsomfattning.....</i>	26
<i>Bedömning av omedelbart skydd.....</i>	26
<i>Barns delaktighet.....</i>	26
<i>Upplevt Våld.....</i>	27
<i>Tidigare kännedom.....</i>	27
<i>Socialtjänstinspektörernas bedömning.....</i>	27
SOCIALTJÄNSTINSPEKTÖRERNAS SAMMANFATTANDE ANALYS	28
<i>Rättssäkerhet och likställighet.....</i>	28
<i>Barns delaktighet.....</i>	28
<i>Barns behov av stöd och skydd.....</i>	28
<i>Personalsituationen.....</i>	29
<i>Samverkan</i>	29
PLANERING 2016.....	30

Förord

Socialtjänstinspektörernas uppdrag är att granska individ- och familjeomsorgens verksamheter ur ett brukarperspektiv med avseende på kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde. Funktionen infördes i Stockholms stad 2010. Socialtjänstinspektörerna ska vara ett komplement till annan kvalitetsuppföljning för att säkerställa en god och likvärdig kvalitet i verksamheten.

Socialtjänstinspektörernas verksamhetsinriktning och mål är att ”stadens insatser inom individ- och familjeomsorgen ska vara av god och jämn kvalitet, den enskilde ska få likvärdig bedömning oavsett var i staden ärendet behandlas”. Lagstiftning, kommunfullmäktiges mål, specifika nämndmål och stadens riktlinjer ska vara styrande för inspektörernas arbete.

Vilka ska granskas?

Socialtjänstinspektörerna ska granska:

- Stadens egna individ- och familjeomsorgsverksamheter; barn/unga, vuxna, ekonomiskt bistånd
- Myndighetsutövning och insatser
- Beställare och utförare. Även privata utförare som staden har avtal med

Kvalitetsparagrafen i socialtjänstlagen

Kvalitetsgranskningarna utgår från socialtjänstlagens (SoL) bestämmelser om god kvalitet.

”Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten, skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras”. (3 kap. 3 § SoL)

God kvalitet är när tjänsterna svarar mot de mål som beslutats, samt när tjänsterna

- bygger på respekt för människors självbestämmande och integritet
- utgår från en helhetssyn, är samordnade och präglas av kontinuitet
- är kunskapsbaserade och effektivt utförda
- är tillgängliga
- är trygga och säkra, och präglas av rättssäkerhet i myndighetsutövningen

Rapporter och aktiviteter

Socialtjänstinspektörerna ska efter varje genomförd granskning och återkoppling till verksamheten lämna en rapport till socialnämnden. I arbetet ingår också att årligen avlämna en rapport över det gångna årets verksamhet. Socialtjänstinspektörerna har under år 2015 förelagt socialnämnden en årsrapport för år 2014, tre granskningsrapporter och en uppföljningsrapport.¹

Socialtjänstinspektörerna har vidare i oktober 2015 föreläst om missbruksvårdens granskningsresultat vid socialförvaltningens inspirationsdag riktad till stadens handläggare, chefer och metodutvecklare inom missbruksområdet.

Granskning av missbruksvård för vuxna 2015

Socialtjänstinspektörerna inledde kvalitetsgranskningar av missbruksvård för vuxna under hösten 2014 då två stadsdelsförvaltningar granskades. Under 2015 har ytterligare tre granskningar genomförts vid Bromma, Skarpnäcks och Östermalms stadsdelsförvaltningar, vilka redovisas i denna årsrapport.

Granskningarna har genomförts enligt socialtjänstinspektörernas granskningsmodell, vilket innebär intervju med ledningen, fokusgrupp med personal, enkät om kompetens och kvalitet till personal samt granskning av sammanlagt 120 förhandsbedömningar och 78 utredningar. Granskningarna har redovisats i separata rapporter till socialnämnden och återkopplats till respektive stadsdelsförvaltning.

Östermalms Vuxenenhet

Vuxenenheten ansvarar för utredning och insatser till vuxna personer från 20 år med beroendeproblematik, hemlöshet och samsjuklighet. Verksamheten leds av en enhetschef och arbetsgruppen består av fem socialsekreterare som arbetar med myndighetsutövning. Varje heltidsanställd utredande socialsekreterare ansvarar för cirka 22 ärenden, vilket inkluderar

¹ Socialtjänstinspektörernas årsrapport 2014, Dnr 3.4.1-14/2015
Kvalitetsgranskning av missbruksvård vid Östermalm stadsdelsförvaltning, Dnr 3.4.1-15/2015
Kvalitetsgranskning av missbruksvård vid Bromma stadsdelsförvaltning, Dnr 3.4.1-15/2015
Kvalitetsgranskning av missbruksvård vid Skarpnäck stadsdelsförvaltning, Dnr 3.4.1-249/2015
Uppföljning av kvalitetsgranskning vid den sociala barn- och ungdomsvården, Dnr 3.4.1-857/2015

såväl förhandsbedömningar som utrednings-, insats- och uppföljningsärenden.

Bromma vuxengrupp

Vuxengruppen vänder sig till vuxna personer från 18 år och uppåt med beroendeproblematik och hemlöshetsproblematik utifrån missbruk av alkohol, tabletter och narkotika. Vuxengruppen består av sex socialsekreterare, en administrativ assistent och en enhetschef. Varje heltidsanställd utredande socialsekreterare ansvarar för cirka 22 ärenden, vilket inkluderar utrednings-, insats- och uppföljningsärenden. En separat mottagningsgrupp finns, som tar ställning till anmälningar och ansökningar och remitterar till vuxengruppen när utredning bör inledas.

Skarpnäcks mottagnings- och utredningsenhet

Vid Mottagningsenheten tar tre socialsekreterare emot och hanterar anmälningar enligt SoL och LVM samt ansökningar enligt SoL som rör missbruk, socialpsykiatri samt ekonomiskt bistånd. Enheten leds av en enhetschef och en gruppleddare. Utredningsenhetens personal inom verksamhetsområdet missbruk består av en enhetschef, en biträdande enhetschef och fem och en halv socialsekreterare. Varje heltidsanställd utredande socialsekreterare ansvarar för cirka 25 ärenden, vilket inkluderar utrednings-, insats- och uppföljningsärenden.

Redovisning av granskningsresultat

Resultaten från granskningarna följer sammanfattat nedan, redovisade utifrån kvalitetsområdena.

SJÄLVBESTÄMMANDE OCH INTEGRITET

Inom stadens missbruksvård används kartläggnings- och bedömningsinstrumentet ASI (Addiction Severity Index)². Vid de granskade enheterna hade ASI-intervju genomförts i ungefär 69 % av de granskade ärendena. Uppföljningsintervjuer förekom också till viss del. Det framkom i flertalet granskade utredningar och journalanteckningar att klienten var delaktig i utredningsarbetet och planeringen av insatserna. I lägre grad påträffades samtyckesblanketter för att häva sekretessen gentemot anhöriga och samverkanspartners som var involverade i arbetet.

HELVETSSYN OCH SAMORDNING

Utredningar

² ASI finns som grund- och uppföljningsintervju, innehåller frågor som är relevanta för personers missbruksproblem och täcker förutom alkohol- och narkotikamissbruk även andra livsområden som familjesituation, arbete, fysisk och psykisk hälsa, socialt umgänge och kriminalitet.

Utredningar inom socialtjänsten som gäller vuxna utförs med stöd av 11 kap 1 § SoL eller 7 § LVM. Socialtjänstlagen anger inte att utredningar om vuxna ska genomföras inom en viss tid. I 7 § Förvaltningslagen anges dock att en utredning ska genomföras så snabbt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Hur omfattande utredningen ska vara beror på den enskildes behov och vilken insats som efterfrågas. Den ska vara tillräckligt omfattande för att kunna ge tillfredsställande underlag för beslut, men inte vara mer ingående än vad som är nödvändigt för utredningens syfte.

En utredning består av kartläggning, analys, bedömning och förslag till individuellt anpassade insatser. Den information som ligger till grund för utredningen inhämtas direkt från den enskilde via samtal, strukturerade intervjuer, bedömningsinstrument och från eventuell tidigare dokumentation. Sammanlagt 68 utredningar återfanns i de totalt 78 granskade akterna. I merparten av dessa utredningar framkom en helhetsbild där klientens situation och olika livsområden var allsidigt belysta. I 10 akter där utredning saknades fanns istället beslut i enskilt ärende, som innehöll en kort sammanfattning av den aktuella situationen som underlag till beslutet.

78 granskade akter	Bromma	Skarpnäck	Östermalm	Procent
Utredning enligt 11 kap 1 § SoL eller LVM	21	23	24	87 %
Beslut i enskilt ärende	2	7	1	13 %
Totalt	23	30	25	100 %

Samverkan

Underlag från andra kontakter såsom t.ex. andra professionella kan inhämtas med den enskildes samtycke. Samtliga socialsekreterare uppger i enkäten att de i sina ärenden i hög grad samverkar med andra, både internt och externt. I ett fåtal utredningar framgick att underlag från andra professionella hade använts som underlag i bedömningen. Merparten av socialsekreterarna i Bromma och Östermalm uppger att samverkan fungerar ganska bra medan socialsekreterarna i Skarpnäck är mindre nöjda med den interna samverkan. Ett flertal skriftliga samverkansrutiner finns vid samtliga stadsdelsförvaltningar, både vad gäller intern och extern samverkan.

Kommunen och landstinget har skyldighet att upprätta en individuell plan (SIP) för alla personer som behöver det för att få sina behov tillgodosedda genom insatser från båda huvudmännen.³

³ 2 kap 7 § SoL och i 3f § hälso- och sjukvårdslagen

Socialtjänstinspektörerna har inte speciellt granskat ärenden där klienten har behov av insatser från båda huvudmännen, men detta är vanligt förekommande i ärenden som avser missbruks- och beroendeproblematik. Vid de granskade enheterna återfanns sammanlagt sju SIP, varav fem vid Skarpnäcks vuxenenhet.

Barnperspektiv i vuxenhandläggningen

I socialtjänstens utredningar som gäller vuxna ska alltid kartläggas om det finns barn och hur barnen är berörda. Om det framkommer uppgifter som tyder på att barnet far illa ska alltid barn- och ungdomsenheten vid stadsdelsförvaltningen informeras så att den kan ta ställning till om en utredning av barnets förhållande ska inledas.⁴ I merparten av de granskade akterna framgick inte om det fanns barn eller ej. I de utredningar där barn fanns dokumenterade, saknades som regel dokumentation om hur barnen påverkades av den vuxnes missbruk eller hur olika insatser från socialtjänsten inverkade på barnens situation.

TRYGGHET OCH SÄKERHET

Förhandsbedömningar av anmälningar

Ett ärende hos nämnden kan uppkomma genom ansökan, anmälan eller på annat sätt.⁵ En ansökan om bistånd enligt Socialtjänstlagen ska alltid leda till att en utredning inleds. Även om det från början står klart att den enskildes ansökan inte kan beviljas ska ärendet avslutas genom ett beslut.⁶ När andra myndigheter begär nämndens yttrande ska dock alltid en utredning inledas även om den enskilde inte vill medverka i utredningen.⁷

Tiden för förhandsbedömning är inte lagstadgad när det gäller vuxna. Enligt 11 kap 1 § SoL ska utredning inledas utan dröjsmål, vilket innebär att socialtjänsten har ett skyndsamhetskrav när det gäller ställningstagandet att inleda utredning. Vid Skarpnäcks och Bromma stadsdelsförvaltningar finns en separat mottagningsfunktion, medan alla socialsekreterare vid Östermalms stadsdelsförvaltning delar på ansvaret.

Tidsomfattning för 120 förhandsbedömningar

Tid	Bromma	Skarpnäck	Östermalm	Totalt/ Procent
Mindre än 1 vecka	4	3	3	8 %

⁴ Riktlinjer. Vuxna med missbruks- och beroendeproblem. KS 2011-10-17

⁵ Socialstyrelsen (2010): *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* s.75

⁶ JO beslut 2010-03-22, dnr 3938-2009

⁷ Socialstyrelsen (2010): *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* s.93.

1-2 veckor	4	4	6	12 %
Mer än 2v-1 mån	11	21	5	31 %
-"- 1-2 mån	9	10	12	26 %
-"- 2 mån	8	2	12	18 %
Framgår ej	4	0	2	5 %
Totalt	40	40	40	100 %

Skarpnäcks mottagningsenhet har tagit fram en egen mall för förhandsbedömningar. I samtliga stadsdelsförvaltningar förekom hembesök inom ramen för förhandsbedömningarna. Någon begäran om körkortsyttanden återfanns vid varje stadsdelsförvaltning, med undantag av Skarpnäck. Information om tidigare kännedom samt huruvida klienten kommunicerats beslutet att inte inleda utredning saknades överlag. Information om barn fanns som var berörda saknades också till stor del.

Utredningstider

Stockholms stad har infört en kvalitetsgaranti,⁸ som innebär att den som ansöker om hjälp ska erbjudas kontakt med socialtjänsten samma dag, ett första samtal med utredande socialsekreterare inom en vecka och genomförd utredning samt planering för insatser inom två månader. Vad gäller att avsluta utredning inom två månader skedde detta vid Östermalms vuxenenhet i 72 %, Bromma i 74 % och Skarpnäck i 44 % av utredningarna. Av dessa utredningar var dock några LVM-utredningar som inte omfattas av kvalitetsgarantin. I några utredningar gick det inte att utläsa hur lång tid det tog innan utredning inleddes och när den avslutades. Det förekom ofta att klienten fick insatser under pågående utredning.

LVM utredning och vård

”Tvångsvård ska beslutas om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk, vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen eller på något annat sätt, och han eller hon till följd av missbruket utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara, löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.”(4 § LVM).

Tvångsvården ska syfta till att genom behövliga insatser motivera missbrukaren så att han eller hon kan antas vara i stånd att frivilligt medverka till fortsatt behandling och ta emot stöd för att komma

⁸ KS 2012-10-03, Dnr 325-2364/2011

ifrån sitt missbruk.⁹ Beslutet att inleda utredning enligt LVM ska föregås av en förhandsbedömning. Många anmälningar inkommer och få leder till utredning.

<i>LVM 2014</i>	Bromma	Skarpnäck	Östermalm	Totalt
Anmälningar 6 § LVM ¹⁰	65	25	26	116
Utredning 7 § LVM ¹¹	8	5	4	17
Vård enligt LVM ¹²	2	2	1	5

De granskade stadsdelsförvaltningarna inleder utredning på 14,6 % av de inkomna LVM-anmälningarna och beslutar om vård enligt LVM på 4 % av inkomna anmälningar

I det granskade materialet ingick sammanlagt 21 LVM-anmälningar och 9 LVM-utredningar. Gemensamt för de granskade stadsdelsförvaltningarna var att förhandsbedömningarna av LVM-anmälningar i flera fall var mycket omfattande. Detta både avseende handläggningstid och att de innefattade upprepade kontakter med den enskilde, ibland också nätverksmöten och flera hembesök.

KUNSKAPSBASERAD VERKSAMHET

Vid de granskade enheterna används utöver ASI även screeninginstrumentet Audit/Dudit¹³. Skarpnäcks vuxenenhet har medverkat i socialförvaltningens EBP¹⁴-projekt som syftar till att utreda enligt EBP-modellen, samt deltagit i projekt lett av socialstyrelsen. I utredningarna vid Skarpnäcks vuxenenhet återfanns sex analyser, där den insamlade informationen sammanvägdes med hänvisning till forskning, vid övriga vuxenenheter saknades sådana analyser. Vid Bromma vuxenenhet har ett ärendeflödesschema utvecklats, som tydligt beskriver ärendeprocessen och är till hjälp för socialsekreterarna. Både Skarpnäck och Östermalm genomför årligen en brukarenkät och Östermalms vuxenenhet planerar att utveckla brukarmedverkan i form av ett brukarråd.

TILLGÄNGLIGHET

Socialtjänsten ska erbjuda insatser utifrån den enskildes behov. Inom de tre granskade enheterna finns tillgång till omfattande egen öppenvård med olika insatser. Både Skarpnäcks och Östermalms

⁹ LVM § 3

¹⁰ Uppgifter från verksamhetssystemet Paraplyet.

¹¹ Uppgifter från enhetschef.

¹² Uppgifter från SIS, Statens institutionsstyrelse.

¹³ Audit/Dudit, screeninginstrument för att identifiera riskbruk av alkohol eller narkotika.

¹⁴ EBP, evidensbaserad praktik.

vuxenenheter erbjuder samordning via Case manager. I Skarpnäck fanns förslag till insats i 90 % av de granskade akterna, vid Östermalm fanns förslag till insats i 64 % och vid Bromma 57 %. Insatser i form av boende var frekventa, såväl akut logi som boende i samband med behandling.

Merparten av socialsekreterarna framför i enkäten att de anser att de insatser som erbjuds alltid eller oftast matchar behoven. Det framförs dock att man i högre grad vill kunna bevilja dygnet runt-vård.

EFFEKTIVITET

En stabil personalsituation ger möjlighet till kontinuitet i klientarbetet samt är grunden för utvecklingsarbete och samverkan. Vid Östermalms och Skarpnäcks vuxenenheter har det varit en lägre personalomsättning under sista året medan Bromma vuxenenheter haft högre omsättning både bland socialsekreterare och chefer. I Bromma hade samtliga socialsekreterare arbetat mindre än ett år på sin nuvarande arbetsplats. Vid de granskade enheterna hade 30 % arbetat mindre än två år inom kommunal missbruksvård medan 40 % har sex års eller längre erfarenhet.

Antal arbetade år inom kommunal missbruksvård:

	Bromma	Skarpnäck	Östermalm	Total/ Procent
Mindre än 1 år	3	1	0	20
Mellan 1-2 år	0	2	0	10
-"- 2-4 år	0	4	1	25
-"- 4-6 år	0	1	0	5
-"- 6-10 år	1	1	1	15
Mer än 10 år	1	1	3	25
Totalt	5	10	5	100

Sammanfattande analys

Utifrån de genomförda granskningarna har socialtjänstinspektörerna identifierat en rad gemensamma styrkor och utvecklingsområden, som redovisas nedan.

I granskningarna har det blivit tydligt att bedömningsinstrumentet ASI (Addiction Severity Index) bidrar till *helhetssyn* och *ökad delaktighet* för den enskilde. Utredningarna som utgår från ASI-intervjun ger en bra bild av klientens samlade livssituation och behov, inte bara avseende missbruket.

Vuxenheterna vid de granskade stadsdelsförvaltningarna har huvudsakligen väl sammansatta arbetsgrupper, som består av såväl relativt nyutbildade socionomer som erfarna medarbetare som arbetat länge på arbetsplatsen. Sammansättningen ger god möjlighet till *kontinuitet i klientarbetet* samt *kunskaps- och erfarenhetsutbyte*.

I staden finns överlag tillgång till *öppenvårdsinsatser med god evidens*. Många stadsdelsförvaltningar har en utvecklad *samverkan* med beroendevården och arbetar med Case Management-team.

Handläggningstider, rutiner och dokumentation avseende förhandsbedömningar behöver utvecklas vid de flesta stadsdelsförvaltningarna. Förhandsbedömningarna tenderar ibland att snarare vara en mindre utredning än en bedömning om utredning ska inledas. Hembesök förekommer inom ramen för förhandsbedömningar, vilket Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO) bedömt som alltför integritetskränkande. Ur likställighetssynpunkt är det viktigt att staden har likadana rutiner, mallar, bedömningar och handläggning utifrån den enskildes behov.

Vid flera av de granskade stadsdelsförvaltningarna har det i några ärenden saknats utredning enligt 11 kap 1 § SoL eller utredning enligt 7 § LVM. Ibland har istället beslut i enskilt ärende rörande en specifik insats funnits. Det är viktigt att klientens behov bedöms utifrån ett samlat och allsidigt utredningsunderlag.

Inom all vuxenhandläggning ska barns behov uppmärksammas och barnets bästa ska vägas in i beslutsfattandet. Detta sker i för låg grad idag. Både i mottagnings- och utredningsarbetet behöver barnen bli tydligare i rutiner och dokumentation.

Handläggningstider, rutiner och dokumentation avseende LVM-anmälningar behöver utvecklas vid de flesta stadsdelsförvaltningarna. Vid samtliga granskade enheter fanns det några anmälningar och utredningar där socialtjänstinspektörerna bedömde det tveksamt huruvida insatser enligt Socialtjänstlagen var tillräckliga, mot bakgrund av allvaret i situationen. Bedömningen att inleda utredning enligt LVM eller ej är en komplicerad uppgift och ett utvecklingsområde i sig.

Uppföljning av granskningar i missbruksvården

Inledning

Uppföljning av genomförda granskningar 2014-2015 har under året genomförts vid Bromma, Hägersten-Liljeholmens, Kungsholmens

och Östermalms stadsdelsförvaltningar. Uppföljningen har skett i form av intervju med ledning och personal.

Utvecklingsarbete utifrån granskningsrapporterna

Samtliga stadsdelsförvaltningar uppger att rapporten redovisats i stadsdelsnämnden.

Samtliga uppföljda enheter har haft fokus på att förbättra handläggningsrutinerna samt korta handläggningstiden för förhandsbedömningar. Vid *Bromma* och *Kungsholmens* stadsdelsförvaltning kontrollerar chefen systematiskt hur handläggningstiderna ser ut och förhandsbedömningarna stäms av varje vecka vid ärendedragning. Vid *Östermalms* vuxenenhet har tiderna setts över och rutinerna för förhandsbedömningar förändrats så att det tydligare framgår om det finns barn och tidigare kännedom om klienten.

Vad gäller LVM-handläggningen framkommer att *Hägersten-Liljeholmen* har haft fokus på handläggningstiden för förhandsbedömningar och skapat en lathund för dessa. Även *Bromma* har haft fokus på LVM-förhandsbedömningarnas omfattning och uppger att utredning inleds i högre grad nu. *Kungsholmen* uppger att chef noggrant granskar LVM-ärendena utifrån den kritik man fick. *Östermalm* har sökt MUST¹⁵-pengar och gjort studiebesök i Göteborg och Örebro, utifrån LVM-handläggning och brukarmedverkan.

Bromma har haft fokus på att bromsa den stora personalomsättningen, genom bland annat en transparent rekrytering, ledarskap med hög tillgänglighet som prioritet samt att tillsätta en erfaren mentor som ger stöd och vägledning till de nyanställda.

Kungsholmen har förändrat ärendedragningen så att det inte endast ska fungera som ett beslutandeforum utan mer handla om klientens process. I särskilda arbetsgrupper har man arbetat med utredningens innehåll och att utveckla analyserna. Även *Östermalm* planerar att utveckla analyserna och referera till de nationella riktlinjerna i dokumentationen. *Hägersten-Liljeholmen* beskriver att de efter granskningen omgående ändrade vissa rutiner, till exempel avseende beslut att avsluta utredning. Utredningarnas innehåll är en stående punkt då arbetsledare regelbundet går igenom ärenden. Vid *Östermalm* har chefen arbetat fram en egen granskningsmall som används vid avstämningar.

¹⁵ MUST, Mutual Study Visits

Bromma planerar utifrån målsättningen ”inga passiva insatser” att fokusera på planering och uppföljning av insatser vilket man tror kommer att ge bättre resultat av insatserna för brukarna. Andelen utredningar som avslutas med förslag om insats har ökat från 56 % under granskningen till nästan 80 % i dagsläget, vilket på kort sikt innebär ökade kostnader men långsiktigt antas ge bättre resultat.

Östermalm har ändrat rutinerna vad gäller körkortsyttanden och inleder nu utredning direkt. *Hägersten-Liljeholmen* står kvar vid att inte inleda utredning vid begäran om körkortsyttande på dem som inte kommer eller som man har anledning att tro inte bor i stadsdelen.

Östermalm arbetar för att starta ett brukarråd och första tillfället kommer att vara i december 2015, där även anhörigperspektivet ska vara i fokus.

Alla stadsdelsförvaltningar framför att arbetet utifrån granskningarna lett till ökad rättssäkerhet för klienterna. De är efter granskningen mer restriktiva vad gäller hembesök inom ramen för förhandsbedömningar. De poängterar samtidigt att socialtjänstens uppdrag att söka upp och motivera ibland motiverar att hembesök sker, i synnerhet då allvarlig oro föreligger.

Samtliga av de uppföljda enheterna beskriver att barnperspektivet är ett kvarstående utvecklingsområde. *Östermalm* har inlett ett projekt tillsammans med familjeenheten. Projektet avser dels samverkansrutiner och dels att utveckla vad grupperna kan tillföra varandra. Syftet med projektet är också att utveckla barnperspektivet i utredningarna, utöver de frågor som ställs i ASI. Ett exempel på utökad samverkan är att samhandlägga anmälningar utifrån Lagen om Omhändertagande av Berusade personer (LOB) där det finns barn med i bilden. *Kungsholmen* har ansökt om MUST-pengar för att göra en studieresa med fokus på barnperspektiv.

Sammanfattande analys

Efter genomförd uppföljning av gjorda missbruksgranskningar konstateras att dessa granskningar bidragit till ett utvecklingsarbete på flera områden inom missbruksvården. Vuxenenheter har inom ramen för sitt förändringsarbete tagit till sig granskningsrapporterna och ändrat behövliga rutiner och processer.

Socialtjänstinspektörerna vill uppmuntra till att i högre grad mäta de konkreta processerna och resultaten, vilket skulle ge en tydlig

inriktning för fortsatt kvalitetsarbete. En hjälp i detta skulle vara gemensamma mätinstrument för staden. Det finns även ett behov av gemensamma mallar för staden, exempelvis avseende förhandsbedömningar. Inom missbruksvården finns få exempel på brukarmedverkan och brukarundersökningar, att utveckla detta skulle bidra till en större kvalitet inom missbruksvården.

Barnperspektivet kvarstår som ett viktigt utvecklingsområde. Barnens situation behöver förtydligas i missbruksvården och en utökad samhandläggning med barn- och ungdomsenheterna skulle ge vinster både för barnen, men även möjligheter att motivera och skapa ett bättre underlag för bedömningarna i missbruksvården.

Uppföljning av granskningar i den sociala barn- och ungdomsvården

Under 2012-2014 genomfördes granskning av myndighetsutövningen i den sociala barn- och ungdomsvården vid stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm och Älvsjö. De utvecklingsområden som identifierades rörde framför allt rättssäkerhet och likställighet, barns delaktighet, barns behov av stöd och skydd, personalsituationen samt samverkan.

Under hösten 2015 har en omfattande uppföljning genomförts. Uppföljningen gjordes i form av intervju med ledningen vid de granskade stadsdelsförvaltningarna. Vidare skickades en enkät till totalt 87 socialsekreterare och svarsfrekvensen var 71 %. Dessutom gjordes en granskning av 225 förhandsbedömningar. Nedan redovisas resultaten från uppföljningsintervjuerna och enkäten utifrån de identifierade utvecklingsområdena. Ett separat avsnitt redogör för granskningen av förhandsbedömningarna.

RÄTTSSÄKERHET OCH LIKSTÄLLIGHET

Intervjuer

Samtliga stadsdelsförvaltningar beskriver att man arbetat med att förbättra bedömningarna om omedelbart skydd i samband med att anmälan inkommer, avseende både formkrav och motivering.

Vid flertalet stadsdelsförvaltningar har fokus legat på att hålla den lagstadgade handläggningstiden om 14 dagar för förhandsbedömningar och fyra månader för utredningar. *Spånga-Tensta* har arbetat fram en annan struktur i mottagningen och

uppgger att förhandsbedömningstiderna idag hålls i 100 %. Genom tydligare rutiner och med stöd av samordnare till handläggarna har man arbetat för att påverka utredningstiderna och uppgger att idag är det 75 % av utredningarna som avslutas inom 4 månader (januari-augusti 2015).

Älvsjö har efter granskningen skapat en mottagningsfunktion och uppgger att de klarar förhandsbedömningstiden i hög grad medan utredningstiderna är ett utvecklingsområde. *Älvsjö* planerar att arbeta med LEAN¹⁶-tavelmöten för att kartlägga processerna, vad som påverkar för långa utredningstider, och därefter säkerställa att tiderna hålls. *Södermalms* mottagningsenhet uppgger att 14-dagars gränsen hålls i 80 % av fallen och att utredningar tas upp för förlängningsbeslut. *Norrmalm* har efter granskningen helt ändrat mottagningens arbetssätt och idag klaras tidsgränsen i 90 % enligt egna mätningar. Utredningstiderna överskrider ibland fyra månader, men det finns alltid förlängningsbeslut. *Farsta* klarade under första kvartalet 2015 ca 65 % av förhandsbedömningarna inom utsatt tid och *Rinkeby-Kista* ligger på ca 60 % gällande förhandsbedömningar och ca 70 % avseende utredning inom fyra månader.

Enskede-Årsta-Vantör och *Hässelby-Vällingby* beskriver större svårigheter att klara av handläggningstiderna utifrån den omfattande personalomsättning som varit. I *Skärholmen*, *Hässelby-Vällingby* och *Älvsjö* saknas uppgifter avseende handläggningstiderna.

Enkät

I enkätsvaren framkommer att mer än hälften av socialsekreterarna upplever att de i hög grad klarar att hålla tidsgränserna för handläggning av förhandsbedömningar och utredningar. 20 % uppgger att man i lägre grad klarar tidsgränserna.

Det dominerande svaret på vad som försvårar att klara tidsgränserna är att det är en stor arbetsbelastning, mängden anmälningar som ökar liksom akuta ärenden som hela tiden måste prioriteras. Många tunga insatsärenden, olika möten, vakanta tjänster och ingen som kan gå in när det blir arbetsanhopningar. Att utredningarna blir för omfattande när hela familjer och deras nätverk ska utredas.

43 % av socialsekreterarna uppgger att de i hög grad klarar de administrativa kraven i arbetet. 28 % uppgger ett mittvärde medan 29 % uppgger att de har svårt att klara de administrativa kraven. I kommentarerna framförs bland annat att BBIC-formulären är tidskrävande och att andelen administration i arbetet upplevs som

¹⁶ LEAN, en metod för verksamhetsutveckling.

orimlig med hänsyn till tidsgränserna och arbetsbelastning. Flera beskriver att man prioriterar att träffa familjerna och att administrationen då släpar efter.

BARNES DELAKTIGHET

Intervju

Flera stadsdelsförvaltningar, bland annat *Älvsjö*, *Norrmalm* och *Skärholmen* har arbetat med barns delaktighet i mottagning och utredningsgrupp genom att ta fram en enkät gällande bemötande och delaktighet som barnet svarar på. Samtliga beskriver att man ser en ökad delaktighet men att siffror i dagsläget saknas.

Vid några stadsdelar har personalen utbildats i samtal med barn, däribland *Rinkeby-Kista*, *Skärholmen* och *Älvsjö*. *Rinkeby-Kista* använder i kontakten med barnet ett litet häfte som på ett lättillgängligt sätt illustrerar hur en utredning går till.¹⁷

Vid *Södermalm*, *Älvsjö* och *Norrmalm* har man arbetat för en kultur där utgångspunkten är att barnet ska vara delaktigt. *Södermalm* har idag markant ökat barnets delaktighet och ledningen uppger att kvaliteten därmed ökat i förhandsbedömningarna.

Utredningsgrupperna har vidare arbetat med att synliggöra barnet i utredningarna samt att vidareutveckla utredningens analys. Detta har skett genom kollegiegranskningar där socialsekreterare läst, betygsatt ett tiotal utredningar per grupp, och sedan jämfört från år till år.

Flera stadsdelsförvaltningar, bland annat *Älvsjö*, *Norrmalm* och *Skärholmen* har arbetat med barns delaktighet i mottagning och utredningsgrupp genom att ta fram en enkät gällande bemötande och delaktighet som barnet svarar på.

Enskede-Årsta-Vantör, *Farsta* och *Hässelby-Vällingby* beskriver att arbetsledare granskar utredningarna utifrån barnets delaktighet och att man arbetat med frågan om *när* barnet ska vara delaktigt. Alla stadsdelsförvaltningar anser att det idag finns tydligare rutiner kring barnets delaktighet och att man nu motiverar i de fall barnet inte görs delaktigt i förhandsbedömningen. *Norrmalm* har utarbetat en lathund för formuleringar kring detta.

Hässelby-Vällingby barngrupp har som rutin att träffa alla barn enskilt och har en handlingsplan att 20 % av barnen ska ha träffat sin socialsekreterare flera gånger under utredningen. Även att barnet ska göras delaktig i uppföljning på ett mer strukturerat och

¹⁷ En liten bok om utredning, Regionförbundet Jönköpings län, 2010

pedagogiskt sätt. I ungdomsgruppen träffar socialsekreterarna alla ungdomar.

Flera stadsdelsförvaltningar har lagt in indikatorer som rör barnets delaktighet i verksamhetsplaneringen. *Enskede-Årsta-Vantör* mäter barns delaktighet och ser att i utredningar kommer barnet till tals i 75 %. Mottagningsenheten har ett åtagande som rör barns delaktighet, hittills har barnet enligt verksamhetsuppföljningen varit delaktigt i drygt 12 %.

Farsta berättar att enligt deras uppföljningar hade barnet kommit till tals i 76 % av utredningarna. Ungdomar får en egen separat kallelse till möten. När de blir kallade för andra gången får de en enkät med frågor om kontakten med socialsekreteraren var till nytta och om något kan göras annorlunda vid den nya utredningen.

De stadsdelsförvaltningar som implementerat Signs of safety beskriver att förhållningssättet och arbetsmetoden starkt bidrar till att göra barnet och föräldrarna mer delaktiga. Flera stadsdelsförvaltningar anser att BBIC utgör grunden för att barnet tydligt ska framträda.

Enkät

I enkätsvaren uppger nästan hälften av socialsekreterarna att de kan göra barnet delaktigt i ganska hög utsträckning. 20 % anser att det i ganska låg grad är möjligt att göra barnet delaktigt i handläggningen.

Flera socialsekreterare kommenterar att tidsbrist, för hög arbetsbelastning, barnets och föräldrarnas bristande motivation kan vara hinder för att göra barnet delaktigt. Några socialsekreterare ställer sig frågande till om det är till barnets bästa att de görs delaktiga i förhandsbedömningen. Bristande tolkkommunikation och olämpliga lokaler tas också upp som hinder.

BARNES BEHOV AV STÖD OCH SKYDD

Intervjuer

I intervjun ställdes frågor om i vilken grad utredning inleds och i vilken utsträckning det finns utrymme att arbeta motiverande. Flera av de intervjuade beskriver att hög belastning kan få till följd att man prioriterar hårdare och att det blir de mest allvarliga ärendena som prioriteras. En angelägen fråga som tas upp bland annat av ledningen i *Farsta*, är hur resurserna bäst ska prioriteras, vilka barn som är "socialtjänstens barn". Vidare beskrivs att hög arbetsbelastning medför risk att socialsekreterarna inte hinner skapa relation och motivera till insats. Bland annat *Spånga-Tensta*,

Södermalms och Farstas barn- och ungdomsenheter betonar att Signs of safety är verkningsfullt vad gäller att skapa delaktighet och samsyn med familjen vilket ger ökad motivation att ta emot föreslagna insatser. Utbildning och implementeringsarbete avseende Signs of safety pågår vid de flesta stadsdelsförvaltningar.

Norrmalm har anordnat anmälningsseminarium för samarbetspartners som förskola och skola, med målet att dessa ska ha ett högt förtroende för socialtjänsten och därmed kunna motivera föräldrar att ta emot hjälp.

De flesta stadsdelsförvaltningar framför att man i huvudsak har insatser som matchar behoven. Bland annat *Spånga-Tensta* och *Hässelby-Vällingby* har satsat på samverkan med den interna öppenvården. *Enskede-Årsta-Vantör* beskriver att de har många placeringar och LVU¹⁸-ärenden trots en bra öppenvård. Bristen på jour- och familjehem var svår tidigare men har nu förvärrats påtagligt med anledning av ökningen av ensamkommande flyktingbarn. Både *Enskede-Årsta-Vantör* och *Skärholmen* tar upp att grundläggande problem som bostadslöshet kan utgöra ett hinder för att familjerna ska ha förutsättningar att ta emot hjälpinsatser.

De som inte har en egen öppenvård anser att fördelen är att de kan skräddarsy insatser till familjer och barn.

Enkät

I enkätsvaren uppger 79 % av socialsekreterarna att utredning inleds på vad man uppfattar som en rimlig nivå utifrån vad som framkommit i förhandsbedömningarna. Nära 9 % uppger att utredning inleds i för hög grad och 12 % i för låg grad.

Vad gäller att arbeta motiverande med familjerna uppger hälften (50 %) av socialsekreterarna att de har bra eller ganska bra utrymme för detta. 27 % anser att utrymmet att arbeta motiverande är ganska dåligt eller dåligt. 23 % anser att utrymmet varken är bra eller dåligt.

Ett återkommande svar på denna fråga är att tidsbrist gör att man inte kan arbeta motiverande i tillräckligt hög grad.

I enkäterna svarar 40 % av socialsekreterarna att man *alltid eller oftast* kan erbjuda insatser som motsvarar barnets behov. 40 % av socialsekreterarna uppger att man *ibland* kan erbjuda rätt insatser och 20 % svarar *sällan*.

¹⁸ LVU, Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Synpunkter som framförs är att budget och de ekonomiska förutsättningarna styr i vilken grad insatser beviljas. Vidare anser socialsekreterarna att fler insatser borde rikta sig direkt till barnen, eftersom de flesta insatser som erbjuds vänder sig till föräldrarna.

PERSONALSITUATIONEN

Intervju

Samtliga stadsdelsförvaltningar beskriver en varierande grad av personalomsättning och åtgärder för att bromsa upp denna.

I *Enskede-Årsta-Vantör* har större delen av ledningsgruppen varit anställd sedan ungefär ett år tillbaka. På grund av omfattande personalomsättning och annan turbulens har det varit svårt att arbeta med mer långsiktiga frågor. Personal har saknats och det har hänt mycket som behövt hanteras akut, bland annat har verksamheten granskats av arbetsmiljöverket. Förvaltningen har lagt ned ett omfattande arbete på att genomlys processerna i arbetsmiljön och förändra den så att personalen ska välja att stanna. Bland annat har chefstillgängligheten utökats genom att skapa ett chefsled med biträdande chefer. De har också satsat på tre mentorstjänster, utökning av antalet socialsekreterare och administratörer. Idag finns personal på plats och omsättningen verkar ha stannat av.

Farsta beskriver personalomsättningen som ett problem som varierat mellan olika grupper inom enheten. Ledningen ser över tre identifierade problemområden: arbetsmängd, lönesättning och introduktion. Personalgruppen har utökats med flera socialsekreterare. En handläggare har gått kurs i introducerande handledningssätt.

Hässelby-Vällingby har haft en stor personalomsättning och har svårt att rekrytera erfaren personal. Enheten har omorganiserats och ett stort antal nya chefer, mentorer, socialsekreterare och administratörer har anställts. Delat ledarskap kommer att införas på enheten, ett bättre omhändertagande via introduktion samt en egen riktlinjeutbildning.

Rinkeby-Kista har arbetat med en kompetensutvecklingsplan och haft en introduktionsutbildning med fokus på vad som är specifikt med stadsdelen Rinkeby-Kista. Metod- och verksamhetsutvecklare ger struktur, ordning och support till handläggarna. Chefsledet har utökats och andra åtgärder som frukostmöten, förbättringslåda och olika utbildningar har tillkommit för att öka samhörigheten på enheten.

Skärholmen har under 2015 haft stor personalomsättning inom barngruppen medan ungdomsgruppen har stabiliserats. För att behålla personal satsar man på introduktion som bland annat ger ökat stöd i Signs of safety, handlägningsprocessen, processen i klientmötet och paraplykunskap. Antalet biträdande enhetschefer har utökats och mentorer samt paraplysamordnare har anställts. En pågående diskussion i ledningsgruppen är att fler karriärvägar behövs för att få personal att stanna och vidareutvecklas.

Spånga-Tensta har haft en omfattande personalomsättning både avseende chefer och handläggare. Det har inneburit ett stort förändringsarbete och man har bland annat förstärkt administrationen och förändrat delegationen för att avlasta den administrativa bördan för både handläggare och chefer. Ledningen har vidare satsat på rekrytering av chefer, ökat chefstillgängligheten och anställt samordnare som ska stödja personalen i handläggningen. En introduktionsplan och en utbildningstrappa har skapats, där en tvåårig utbildning i systemisk familjebehandling erbjuds till personal som stannar kvar. Idag ser personalsituationen stabil ut.

Även *Norrmalm* erbjuder en tvåårig systemteoretisk utbildning. Norrmalm har medvetet försökt anställa äldre, erfarna socialsekreterare ”60+” för att skapa stabilitet i arbetsgrupperna.

Södermalm har haft stor omsättning i barngruppen och viss omsättning även i mottagningen. Arbetsgrupperna har involverats i rekryteringen av ny personal och flera grupper har haft en organisationskonsult för att stärka arbetsklimatet i grupperna. Uppskattande intervjuer utifrån Signs of safety har införts som ett arbetssätt. Förstärkning har skett med fler tjänster till barn och ungdom och även överanställt med fasta tjänster vilket ledningen tror är en framgångsfaktor och en trygghet både för chefer och personal. Human Resources (HR) kommer att ha fokusgrupp med nyanställda för att utvärdera mottagandet.

Vad gäller personalomsättning har *Älvsjö* främst haft viss rörelse inom arbetsledningen samt mottagningen, men har hittills inte haft svårt att rekrytera. HR kommer att hålla avgångsintervjuer med alla som slutar för att fånga upp eventuella utvecklingsområden. Älvsjö håller på att omorganisera ledningsstrukturen så att enhetschefen ska ha mer utrymme för strategiska frågor och gruppleddare ska öka tillgängligheten till stöd för handläggarna.

De flesta stadsdelsförvaltningar anser att det är svårt att rekrytera erfaren personal. Så gott som samtliga har använt sig av inhyrda konsulter för att tillgodose behovet av bemanning avseende det ordinarie arbetet. Flera stadsdelsförvaltningar har lyft behovet av egna team med erfarna socialsekreterare med bred kompetens som kan gå in och förstärka där behov finns. Samtliga framför att den stora ökningen av ensamkommande flyktingbarn under 2015 innebär en betydande arbetsbörda, behov av mer personal och bra ändamålsenliga rutiner.

Enkät

I enkätsvaren redovisar socialsekreterarna hur erfarenheten av myndighetsutövning inom den sociala barn- och ungdomsvården ser ut. 50 % har arbetat kortare än två år och 20 % har arbetat mer än 10 år. Nästan 75 % har arbetat kortare än två år på nuvarande arbetsplats och endast en (2 %) mer än 10 år.

	<i>Hur länge har du arbetat inom den sociala barn- och ungdomsvården? %</i>	<i>Hur länge har du arbetat på din nuvarande enhet? %</i>
Mindre än 1 år	32	45
1-2 år	18	29
3-4 år	16	11
5-6 år	11	8
7-10 år	3	5
11-15 år	13	2
16-20 år	0	0
Mer än 20 år	7	0
Total	100	100

14 % av de tillfrågade har *examensår* 2015, det vill säga de har mindre än ett års erfarenhet som socialsekreterare. 63 % av de som svarat på enkäten utexaminerades för mindre än fyra år sedan.

60 % anser att de har tillräckligt *stöd i sitt arbete*. Det finns dock några som känner sig ensamma i tunga ärenden med för mycket ansvar i förhållande till sin erfarenhet.

SAMVERKAN

Intervju

Flertalet av de intervjuade beskriver att SIP i grunden är en god samverkansform men att det finns behov av att förankra rutinerna tillsammans med socialtjänstens samarbetspartners. De anser att det uppstår oklarheter, såsom att SIP ibland används som ett ”beställarforum” gentemot socialtjänsten och att socialtjänsten kallas till SIP-möten i icke aktuella ärenden. Utifrån att SIP-planering kan kräva en del arbete har t.ex. *Skärholmen* och *Rinkeby-Kista* använt personal från den egna öppenvården som

nätverksledare, med gott resultat. *Hässelby-Vällingby* betonar att SIP-möten behöver ha en tydlig frågeställning för att fungera bra.

Antalet gjorda SIP:ar varierar mellan stadsdelsförvaltningarna, från inga gjorda under 2015 i *Spånga-Tensta* till drygt 30 stycken på *Södermalm* och *Hässelby-Vällingby*.

Många stadsdelsförvaltningar beskriver en bättre samverkan genom att lokal BUS¹⁹-samverkan har startats och även genom det samverkansarbete som skett med den interna öppenvården.

Enkät

I enkäten framkommer att 45 % av socialsekreterarna anser att samverkan både internt och externt fungerar bra eller ganska bra. 24 % anser att samverkan fungerar ganska dåligt eller dåligt. Resterande 31 % anser att samverkan varken fungerar bra eller dåligt.

På fråga om när samverkan fungerar bäst svarar flest socialsekreterarna att det är med skola och den egna öppenvården. Flera svarar också att samverkan fungerar bra med andra funktioner inom den egna förvaltningen såsom vuxenheten, kvinnofrid, och LSS. Vad gäller när samverkan fungerar som sämst nämner socialsekreterarna främst barnpsykiatri, skola och den egna öppenvården.

Granskning av förhandsbedömningar

Förhandsbedömning kallas den aktivitet som pågår mellan mottagandet av anmälan och beslutet om att en utredning ska inledas. Granskningarna har enbart omfattat förhandsbedömningar som lett till bedömning att utredning *inte* ska inledas.

2012-2014 gjordes granskningar av förhandsbedömningar vid de nio stadsdelsförvaltningarna. Sammanlagt granskades 576 förhandsbedömningar, drygt 60 vid varje förvaltning. Granskningarna i Enskede-Årsta-Vantör och Rinkeby-Kista var inte uppbyggda på samma sätt som de resterande sju och saknar därför jämförelser bland annat vad gäller barns delaktighet.

2015 valdes 25 förhandsbedömningar slumpvis ut vid varje granskad stadsdelsförvaltning. Urvalet gjordes till viss del utifrån kön och ålder för att få en jämn fördelning. Sammanlagt har 225

¹⁹ BUS-samverkan, strukturell samverkansforum för landsting och kommunal verksamhet

förhandsbedömningar granskats under uppföljningen. Nedan jämförs resultaten från de båda granskningarna.

TIDSOMFATTNING

	<i>Beslut inom 14 dagar %</i>			<i>Beslutsdatum saknas</i>	
	<i>2015 %</i>	<i>2012-14 %</i>	<i>Ökning/ Minskning</i>	<i>2015 %</i>	<i>2012-14 %</i>
<i>Enskede-Årsta-Vantör</i>	60	23	37	4	33
<i>Farsta</i>	56	21	35	0	8
<i>Hässelby-Vällingby</i>	28	64	- 36	0	0
<i>Norrmalm</i>	88	29	59	0	2
<i>Rinkeby-Kista</i>	60	24	36	0	4
<i>Skärholmen</i>	80	64	16	0	2
<i>Spånga-Tensta</i>	84	41	43	0	2
<i>Södermalm</i>	76	53	23	0	0
<i>Älvsjö</i>	100	30	70	0	0

Nästan alla stadsdelsförvaltningar har ökat antalet förhandsbedömningar som handlagts inom 14 dagar.

BEDÖMNING AV OMEDELBART SKYDD

2012-2014

Omedelbar skyddsbedömning fanns i 87 % av de granskade förhandsbedömningarna och motivering i 47 %. Det saknades datum, namn och befattning i flera förhandsbedömningar.

2015

I så gott som **alla** granskade förhandsbedömningarna fanns en skyddsbedömning **och** motivering. I 63 % återfanns datum, namn och befattning för den omedelbara skyddsbedömningen

BARNES DELAKTIGHET

2012-2014

Stadsdelsförvaltningarna gjorde barnet delaktigt i olika hög grad. Man dokumenterade sällan varför barnet inte var delaktigt. Ett fåtal hade samtal med barnet enskilt, medan det vanligaste var att man träffade barnet tillsammans med vårdnadshavare.

2015

Socialtjänsten hade enligt dokumentationen tagit ställning till om barnet skulle vara delaktigt under förhandsbedömningen i 66 % av de granskade förhandsbedömningarna. Ibland återfanns en text att man bedömt att barnets röst inte var nödvändig för att fatta beslut.

Nedan redovisas i vilken utsträckning socialtjänsten *träffat eller haft samtal med barnet*: möte med barn och vårdnadshavare, samtal med barnet enskilt, telefonsamtal och anmälningsmöte med barnet.

Barns delaktighet jämförelse 2012-2014 och 2015 års granskningar			
	2012-2014 %	2015 %	Ökning/minskning
Enskede-Årsta-Vantör	*	28	*
Farsta	30	24	– 6 %
Hässelby-Vällingby	18	16	– 2 %
Norrmalm	14	28	14 %
Rinkeby-Kista	*	28	*
Skärholmen	27	44	17 %
Spånga-Tensta	23	16	– 7 %
Södermalm	19	44	25 %
Älvsjö	14	36	22 %

* uppgifter saknas

UPPLEVT VÅLD

2012-2014

Vid granskningarna 2012-2014 återfanns 70 (12 %) anmälningar gällande våld i de granskade förhandsbedömningarna.

2015

21 (9 %) anmälningar rörde misstanke om våld eller bevittnat våld.

TIDIGARE KÄNNEDOM

2012-2014

I 73 % av förhandsbedömningarna fanns dokumenterat om anmälningar inkommit. I 79 % av förhandsbedömningarna fanns dokumenterat om tidigare utredningar genomförts eller inte.

2015

I 84 % av förhandsbedömningarna återfanns dokumentation om tidigare anmälningar. I 80 % av förhandsbedömningarna fanns uppgift om utredning genomförts tidigare eller inte.

SOCIALTJÄNSTINSPEKTÖRERNAS BEDÖMNING

2012-2014

Vid granskningarna bedömde socialtjänstinspektörerna att utredning borde ha inletts i ytterligare 20-25 % av de granskade förhandsbedömningarna. Många av dessa anmälningar gällde våld och bevittnat våld, men även anmälningar med allvarligt innehåll, där oro kvarstod efter genomförd förhandsbedömning.

2015

Bedömningen är att cirka 9 % av de granskade förhandsbedömningarna borde ha föranlett utredning, då de rörde att barnet upplevt våld. Det fanns stark oro i ytterligare ungefär 9 %

av förhandsbedömningarna, utifrån allvaret som beskrevs i anmälan.

Socialtjänstinspektörernas sammanfattande analys

Nedan följer socialtjänstinspektörernas slutsatser efter genomförd uppföljning, redovisat utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

RÄTTSSÄKERHET OCH LIKSTÄLLIGHET

Uppföljningen visar att rättssäkerheten i arbetet med förhandsbedömningar har ökat vid nästan alla stadsdelsförvaltningar. Dokumentationen avseende tidigare kännedom och skyddsbedömning har förbättrats markant. Det har även skett en positiv utveckling vad gäller att hålla den lagstadgade handläggningstiden för förhandsbedömningar. Detta innebär att barns behov snabbare uppmärksammas och att den rättsosäkra situation som en förhandsbedömning innebär nu är mer kortvarig. Samtliga granskade stadsdelsförvaltningar har skapat separata mottagningsfunktioner, vilket utökat möjligheten till ett professionellare mottagande vid den sociala barn- och ungdomsvården.

BARNES DELAKTIGHET

Såväl socialtjänstlagen som barnkonventionen ställer tydliga krav på att barnet ska göras delaktigt i frågor och beslut som rör barnet. Barnet har rätt till relevant information.²⁰ Ett omfattande arbete inom den sociala barn- och ungdomsvården har gett en tydlig ökning gällande barns delaktighet. I uppföljningen framkommer att alla stadsdelsförvaltningar har blivit bättre på att i förhandsbedömningarna dokumentera sin inställning till barnets delaktighet och att dokumentera om beslut kommunicerats till barnet. Många egengranskar sina utredningar utifrån detta perspektiv. Detta utgör en bra grund för ett fortsatt utvecklingsarbete, med mål att prioritera barnets medverkan. Socialtjänstinspektörernas bedömning är att kvaliteten är högre i de förhandsbedömningar där barnet gjorts delaktigt. Detta är naturligtvis delvis en fråga om resurser men handlar även om hur man organiserar sitt arbete. Ett bra stöd torde vara ett åldersadekvat informationsmaterial riktat till barnet, detta saknas i hög grad vid de flesta barn- och ungdomsenheter.

BARNES BEHOV AV STÖD OCH SKYDD

Jämfört med granskningen 2012-2014 har andelen förhandsbedömningar där socialtjänstinspektörerna ansåg att utredning borde ha inletts minskat. Under denna uppföljning var det

²⁰ Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, ISBN 978-91-7555-260-6, sid 48.

i cirka 9 % där socialtjänstinspektörernas bedömde att utredning borde ha inletts. Dessa förhandsbedömningar gällde framför allt oro för att barnet hade upplevt våld, vilket innebär att utredning enligt socialtjänstlagen ska inledas.²¹

I huvudsak byggde bedömningen att inte inleda utredning på att barnet nu uppfattades som skyddat från fortsatt våld. Bedömningarna berörde i lägre grad barnets behov av stöd. Det fanns enstaka ärenden av denna karaktär vid så gott som alla stadsdelsförvaltningar. Den största andelen fanns i några ytterstadsdelar. Troligtvis har de förvaltningar med högst andel våldsärenden också en mycket tung belastning avseende detta problemområde, vilket kan påverka vilka ärenden som utreds. Frågan om vilka som är "socialtjänstens barn" får inte avgöras utifrån bristande resurser. Förutsättningarna för när socialtjänsten agerar för barns stöd och skydd ska heller inte vara olika mellan skilda stadsdelsförvaltningar, vilket det finns en risk för idag.

PERSONALSITUATIONEN

Personalomsättningen är en fortsatt stor utmaning för den sociala barn- och ungdomsvården i staden, såväl som nationellt. I uppföljningen framkommer att en stor del av socialsekreterarna som svarat på enkäten har mindre än två års erfarenhet av myndighetsutövning inom barn och ungdom. En hög andel har också varit anställda under kort tid på den nuvarande enheten. Den satsning på mentorer, chefer och utökad personalgrupp samt administration som flera förvaltningar gjort är uppenbart välriktad. I staden centralt pågår dessutom för närvarande ett projekt för att minska personalomsättningen och förbättra arbetssituationen bland socialsekreterare och biståndshandläggare.

Den 1 juli 2014 infördes särskilda krav i socialtjänstlagen för att få utföra vissa uppgifter inom socialtjänsten rörande barn och ungdom (3 kap 3 a, b, §§). Socialnämnden ansvarar för att den handläggare som självständigt utför sådana arbetsuppgifter har tillräcklig erfarenhet för uppgiften. (Lag 2013:1146)

SAMVERKAN

Samverkan fortsätter att vara ett utvecklingsområde vid de flesta stadsdelsförvaltningar. SIP har goda förutsättningar som samverkansform men information och rutiner behöver tydligare förankras, framför allt gentemot samverkanspartners som skola och barn-psykiatri.

²¹ Socialstyrelsen föreskrifter, 6 kap. 1 § SOFS 2014:4.

I granskningen av förhandsbedömningar återfanns i endast något enstaka fall hänvisningar till öppna, ej biståndsbedömda stödformer som riktar sig till utsatta barn. Här kan utökad samverkan ge tydliga vinster för de barn som inte aktualiseras hos socialtjänsten. Ett annat samverkansområde som kan utvecklas är att handläggare med olika kompetens träffar och utreder familjen tillsammans.

Planering 2016

Utifrån resultat från tidigare granskningar har följande områden valts ut för granskningar under 2016:

Granskning och uppföljning av missbruksvården i Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning samt uppföljning av granskning vid Skarpnäck stadsdelsförvaltning.

Barn till föräldrar i missbruk – granskning av barnperspektiv och barns delaktighet i missbruksvården för vuxna samt i barn- och ungdomsvården.

Barn som bevittnat våld – granskning av barnperspektiv, delaktighet, samverkan och insatser.